

उच्च शिक्षण घेणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना
परिक्षेमध्ये सोयी-सवलती देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र. ३०२/विशि-३
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक :- ०४ मार्च, २०१७.

प्रस्तावना:-

राज्यातील सर्व उच्च शिक्षण देणाऱ्या संस्थामध्ये विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग) विद्यार्थ्यांचे अध्ययन, अध्यापन व मुल्यमापनाची पध्दती वेगळी असणे आवश्यक आहे. विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग) विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक मुल्यमापनामध्ये गरजेनुसार सोयी सवलती देण्यासंदर्भात धोरण निश्चितीसाठी शासन स्तरावरून समिती गठीत करण्यात आली होती. सदर समितीच्या बैठकीमध्ये सर्व अकृषी विद्यापीठाचे परिक्षा नियंत्रक व दिव्यांगांशी संबंधित असलेल्या विविध संस्थांचे तज्ञ प्रतिनिधी उपस्थित होते. सदरहू बैठकीमध्ये दिव्यांग विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणामध्ये घेणाऱ्या अडचणी व परिक्षा पध्दतीमध्ये त्यांना दिल्या जात असलेल्या व आवश्यक असलेल्या सोयी सुविधांबाबत सविस्तर चर्चा करण्यात आली व त्यानुसार आवश्यक त्या सूचना व अभिप्राय मागविण्यात आले. प्राप्त अभिप्राय व सूचनांचा विचार करून उच्च शिक्षण/विद्यापीठीय शिक्षण घेणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सोयी-सुविधा देण्याबाबतचा शासन निर्णय निर्गमित करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते. त्यानुसार खाली नमूद केल्याप्रमाणे शासन निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय:-

विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग) विद्यार्थ्यांची खालीलप्रमाणे वर्गवारी आहे.

१. पूर्णतः अंध (Blindness)
२. अंशतः अंध (Low vision/ Partial Blind)
३. कुष्ठरोग निवारित (Leprosy Cured Persons)
४. कर्णबधिर (Hearing Impairment - deaf and hard of hearing)
५. लोकोमोटर डिसेबिलिटी अस्थिव्यंगासह (Locomotor Disability including Orthopedic disability)
६. शारिरीक वाढ खुंटणे (Dwarfism)
७. बौद्धिक अक्षम (मतिमंद/गतिमंद) (Intellectual Disability -Mentally challenged/Slow Learners)
८. मानसिक आजार (Mental Illness)
९. स्वमग्न (Autism Spectrum Disorder)
१०. सेरेब्रल पाल्सी (Cerebral palsy)
११. स्नायुंची विकृती (Muscular Dystrophy)
१२. मज्जासंस्थेचे तीव्र आजार (Chronic Neurological Conditions)
१३. अध्ययन अक्षम (Specific Learning Disabilities)
१४. बहुविध दृघन अपदयरर (Multiple Sclerosis)
१५. भाषण (वाचा) व भाषा अक्षमत्व (Speech and Language Disability)

Co-ordinator डॉ. लस्सेमिया (Thalassemia)/ कॅन्सर (Cancer)

I. Q. A. College
Arts & Commerce College
Madha. Dist. Solapur.
१९. बहुविकलांग (Multiple Disabilities)

दिव्यांग विद्यार्थ्यांना लेखनिकची सुविधा द्यावयाच्या पत्राचा नमुना :

महाविद्यालयाचे नांव :

संदर्भ क्रं.

दिनांक :

प्रति,

अंतर्गत वरिष्ठ पर्यवेक्षक,

-----परीक्षा (बी.ए./बी.कॉम..... ई.)

ऑक्टो/नोव्हें २०१ /मार्च/एप्रिल २०१

-----महाविद्यालय (परीक्षा केंद्र)

लेखनिकचा
फोटो येथे लावावा. यावर
प्राचार्य यांची सही व
शिक्का असावा.

विषय: उच्च शिक्षण घेणा-या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी लेखनिक देणेबाबत..

संदर्भ:१. श्री या विद्यार्थ्यांचा दि. / / रोजीचा अर्ज...

२) शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३०२/विशि-३, दिनांक ४-३-२०१७

महोदय,

संदर्भिय अर्ज क्र.-१ च्या अनुषंगाने ऑक्टो/नोव्हें २०१ /मार्च/एप्रिल २०१ मध्ये संपन्न होणा-या -----सत्र -
--- परीक्षेसाठी श्री या विद्यार्थ्यांने लेखनिक देणेबाबतची मागणी केली आहे.

त्या अनुषंगाने संदर्भिय शासन निर्णयातील मुद्दा क्र.१ (ड) नुसार सदरील परीक्षार्थीस खालीलप्रमाणे लेखनिक

(Writer of lower Class is allowed) घेण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

अ. क्र.	विद्यार्थ्यांचे नांव	पी.आर.एन क्र. PRN No.	परीक्षा/अभ्यासक्रम	दिव्यांगाचा तपशील	लेखनिकाचे नांव व शैक्षणिक अर्हता

प्रत माहितीस्तव :

प्राचार्य

१. मा.संचालक, परीक्षा व मूल्यमापन मंडळ, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.

पत्राचा नमुना
२०१६

२०. अॅसिड अॅटॅक व्हिक्टिम (Acid Attack Victim)
२१. पार्किन्सन आजार (Parkinson's disease)

(१) उपरोक्त सर्व प्रकारातील उच्च शिक्षण संस्थांमधील/ विद्यापीठ स्तरावरील शिक्षण घेणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना खालील नमुद समान सोयी-सुविधा व सवलती उपलब्ध करून देण्यात याव्यात :-

- अ) विद्यार्थ्यांच्या सोयीनुसार जवळचे परीक्षा केंद्र देय राहिल. (शक्यतो विद्यार्थी ज्या महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेत आहे तेच महाविद्यालय किंवा त्याच्या घराजवळचे महाविद्यालय परीक्षाकेंद्र असावे) सर्व प्रकारच्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या उत्तरपत्रिका पी.डब्ल्यू.डी. शिक्का मुद्रित करून तपासणी करिता वेगळ्या ठेवण्याची व्यवस्था करावी.
- ब) विद्यार्थ्यांना सर्व प्रकारच्या परीक्षेच्या (Internal, External, Practical) प्रश्नपत्रिका सोडविण्यासाठी प्रति तास २० मिनिटे अधिक वेळ देय राहिल.
- क) अनुत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सत्रातील प्रत्येक परीक्षेमध्ये लेखी, तोंडी, प्रात्यक्षिक, अंतर्गत व प्रकल्प संगोपन परीक्षेमध्ये एकूण गुणांच्या ३ टक्के गुणांची सवलत एकाच विषयामध्ये किंवा सर्व विषयांमध्ये विभागून देण्यात यावी.
- ड) परीक्षेसाठी विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य/संचालक यांचे पूर्व परवानगीने लेखनिक घेता येईल. मात्र लेखनिकांची व्यवस्था पालकांनी महाविद्यालयाचे सहकार्याने करावी अन्यथा शक्य झाल्यास महाविद्यालयाने लेखनिकांची यादी ठेवावी व या यादीतून लेखनिक देण्यात यावा. यासाठीचा पत्रव्यवहार परीक्षा आवेदनपत्र सादर करतेवेळी करण्यात यावा. आवश्यकतेनुसार सांकेतिक भाषा विश्लेषक (Sign Language Interpreter) उपलब्ध करून द्यावा.
- इ) जे विद्यार्थी आरोग्य व शारीरिक शिक्षण, समाजसेवा, बालवीर /वीरबाला/ छात्रसेना (N.C.C.) संरक्षण अभ्यास (Defence Studies) / मुलकी संरक्षण व रस्ता सुरक्षा गस्त (Civil Defence and Road Safety Patrol) इत्यादी विषय पूर्ण करू शकत नाहीत, त्या विद्यार्थ्यांना या विषयात सवलत मिळण्यासाठी अर्ज दिव्यांग प्रमाणपत्रासह संबंधित महाविद्यालयामार्फत विद्यापीठाकडे पूर्व मान्यतेसाठी पाठवावा किंवा संबंधित विद्यापीठाने अशी सवलत मिळण्याबाबतचे नियम तयार करून सर्व महाविद्यालयांचे निदर्शनास आणावेत.
- ई) सर्व प्रकारच्या दिव्यांग मुलांसाठी स्पेलींग, व्याकरण, विरामचिन्हे याबाबतीत गुणदान कमी करण्यात येवू नये.
- उ) यापैकी काही वर्गवारीसाठी विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी वर्गात आवश्यक असलेली हजेरी/उपस्थिती बंधनकारक राहणार नाही. त्यासाठी संबंधित महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांची परवानगी बंधनकारक राहिल.

वरीलप्रमाणे सर्वसाधारण सोयी-सवलती सर्व दिव्यांग विद्यार्थ्यांना देय राहतील. याशिवाय त्यांचे दिव्यांगत्वाच्या प्रकारानुसार काही विशेष सोयी-सवलती खालीलप्रमाणे देय राहतील :-

२. पूर्णतः अंध (Blindness) व अंशतः अंध (Partial Blind) विद्यार्थ्यांकरिता सवलती :-

- १) परीक्षा कालावधीमध्ये गणितीय पाटीचा (Trailer Frame) वापर करता येईल.
- २) परीक्षा कालावधीत आवाजाच्या गणकयंत्राचा (Talking Calculator) वापर करता येईल.
- ३) अंशतः अंध विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका लिहिण्यासाठी स्केचपेनचा व प्रश्नपत्रिका वाचण्यासाठी ग्लास मॅग्नीफायरचा वापर करता येईल.
- ४) अंशतः अंध विद्यार्थ्यांसाठी मोठ्या अक्षरातील (Arial २० size) प्रश्नपत्रिका छापण्यात यावी.

- ५) परिक्षेच्या वेळी गरजेनुसार ॲवॅकस व भूमितीय साहित्य साधनाचा वापर करता येईल. आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देय राहिल, त्याचे गुण त्या विद्यार्थ्याला त्या प्रमाणात देण्यात येतील अथवा आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. प्रश्नांसाठी पर्यायी प्रश्न देण्यात यावेत.
- ६) प्रात्यक्षिक परीक्षेऐवजी या विद्यार्थ्यांना या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहूपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ७) जर एखादया विद्यार्थ्याला संगणकाच्या द्वारे परीक्षा दयावयाची असल्यास स्क्रीन रिडींग सॉफ्टवेअर असलेला संगणक- NVDA Software/तत्सम इतर संगणक प्रणालीचा वापर करता येईल. परंतु त्यासाठी विद्यापीठाची पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक राहिल.
- ८) विद्यार्थ्यांना टेपरेकॉर्डरद्वारे प्रश्न देण्यात यावेत आणि त्यांनी प्रश्नांना दिलेली उत्तरे टेपरेकॉर्डवर रेकॉर्ड करण्यात यावीत व त्यांच्या बसण्याची स्वतंत्र व्यवस्था असावी.
- ९) ज्यावेळी दृष्टीहीन मुलगा बऱ्याच वेळेपासून ब्रेलमध्ये लिहित असेल आणि ज्यामुळे त्याला थकवा जाणवत असेल अशावेळी त्यास काही काळ विश्रांती देण्यात यावी, तथापि ही वेळ सवलतीच्या एकूण वेळेपेक्षा जास्त नसावी.
- १०) ज्यावेळी ब्रेलवाचन, लेखन चाचणी असेल अशावेळी ब्रेललिपीतील चुकांबाबत गुण कमी करू नयेत. तसेच गरज असेल अशावेळी मौखिक पध्दतीने प्रश्नांची उत्तरे विचारून त्याला कितपत ज्ञान आहे याबद्दल चाचणी घेण्यात यावी. चित्र/आकृत्या/नकाशे याऐवजी पर्यायी प्रश्न देण्यात यावेत. वस्तुनिष्ठ प्रश्नांसाठी सुस्पष्ट सूचना देण्यात याव्यात.
- ११) ज्यावेळेस निबंधात्मक प्रश्न असतात आणि ते प्रश्न ब्रेलमध्ये लिहितात अशावेळी सदर प्रश्नावर गुणदान करतांना उत्तरे मोठ्या प्रमाणात लिहिलेले आहे हे न पाहता मुख्य मुद्द्यांवर (Key Points) वर लक्ष देण्यात यावे. महाविद्यालयाने याविषयीचा पत्रव्यवहार विद्यापीठाशी करणे अत्यावश्यक आहे.
- १२) प्रकल्पावर आधारित लेखी परीक्षेऐवजी तोंडी परीक्षा घेण्यात यावी.

(३) कुष्ठरोग निवारित (Leprosy Cured Persons) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

१. ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
२. शिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि बसण्याच्या व्यवस्थेसाठी अनुकूल तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्या यांची या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करण्यात यावी. यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्वपरवानगी घ्यावी.
३. अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाली ; परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटल मध्ये दाखल व्हावे लागले तर अशा प्रसंगी विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यास पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
४. विद्यार्थ्यांना लिहायला सोयीचे व्हावे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, संगणक देण्याची व्यवस्था उपलब्ध व्हावी.
५. गरजेनुसार लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(४) कर्णबधिर विद्यार्थ्यांसाठी (Hearing Impairment-deft and hard of hearing) सवलती :-

- १) प्रश्नाचे उत्तर अपेक्षित शब्दमर्यादेपेक्षा कमी शब्द मर्यादेत लिहिता येईल. दीर्घांतरी प्रश्नांची उत्तरे मुद्यांमध्ये लिहिता येतील. दिर्घांतरी प्रश्नांमध्ये मुख्य मुद्यांच्या अनुषंगाने (Key points) उत्तर लिहील्यास परिक्षकांनी उत्तरामध्ये थोडक्यात विषयाच्या अनुषंगाने माहिती/उत्तरे दिली आहेत का ते तपासून गुणदान करावे.
- २) या मुलांसाठी स्पेलींग, व्याकरण, विरामचिन्हे या बाबतीत गुणदान कमी करण्यात येऊ नयेत.
- ३) सर्व विषयाच्या प्रश्नपत्रिकेमध्ये प्रश्नांची शब्दरचना सरळ व सोपी असावी. मौखिक मुल्यमापनासाठी लेखीचा पर्याय असावा.
- ४) आवश्यकता असल्यास अशा विद्यार्थ्यांना वाचनिक/ सूचक (Prompter) देण्यात यावा.
- ५) गरजेनुसार विद्यार्थ्यांला त्यास हव्या त्या भाषेत पेपरी लिहिण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(५) लोकोमोटर डिसेबिलिटी अस्थिव्यंगासह (Locomotor Disability Including Orthopedic Disability), बहुविकलांगता (Multiple Disabilities) व सेरेब्रल पाल्सी (Cerebral Palsy) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत तेच महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे. शिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि बसण्यासाठी अनुकूल असे तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्या यांची या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करावी लागेल. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) ज्या विद्यार्थ्यांना आवश्यकता असेल त्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करणे किंवा लिहिण्यासाठी तसेच पूर्ण प्रश्नपत्रिका किंवा प्रश्नपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यास परवानगी देण्यात येईल. जर हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मधेच थकले ; पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाही असे वाटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाशी संबंध नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून देता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांने वोललेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी हा लेखनिक बहुविकलांग, सेरेब्रल पाल्सी, लोकोमोटर डिसेबिलिटी विद्यार्थी काय सांगतो ते समजून लिहू शकेल असा असावा.
- ३) आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. न काढण्यासाठी सवलत देय राहिल. याचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला त्याचे प्रमाणात देण्यात यावेत.
- ४) प्रात्यक्षिक परीक्षेऐवजी या विद्यार्थ्यांना या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहूपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ५) या मुलांना अतिरिक्त सूचना किंवा संकेताची गरज भासते, तेव्हा परिक्षेच्या वेळी त्यांची बैठकीची वेगळी व्यवस्था करण्यात यावी.
- ६) अशा विद्यार्थ्यांच्या परिक्षासाठी तांत्रिक पध्दतीचा वापर करण्यात यावा. (उदा. संगणक व संगणक प्रणाली Voice Synthesizer)
- ७) प्रश्नाची प्रक्रिया जाणून घेण्यासाठी संप्रेषण बोर्ड (Communication Board) चा वापर करावा.
- ८) अनुकूलनशील साहित्य आणि उपकरणांचा वापर करू देण्यात यावा. उदा. पेन्सिल व ग्रीप्स.
- ९) हे विद्यार्थी जास्त दाब देऊन लिहितात त्यासाठी आवश्यकतेनुसार कागद/उत्तरपत्रिका जाड पानांची देण्यात यावी.

(६) शारिरीक वाढ खुंटणे (Dwarfism) :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत तेच महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. शिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि बसण्याच्या व्यवस्थेसाठी अनुकूल तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्या यांची या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करावी. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ३) आवश्यकता असेल तर वाचनिक/सूचक घेण्याची परवानगी असावी.

(७) बौद्धिक अक्षम (मतिमंद/गतिमंद) (Intellectual Disability-Mentally challenged/ Slow Learners) :-

- १) विद्यार्थ्यांना आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देण्यात यावी. त्यासाठीचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला त्याच प्रमाणात देण्यात यावेत.
- २) विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करून वा लिहून देण्याची परवानगी प्रदान करण्यात यावी. त्यांना पूर्ण प्रश्नपत्रिका वा प्रश्नपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यास परवानगी देण्यात येईल. हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मध्येच थकले, पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाही असे वाटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाशी संबंध नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून घेता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांने बोललेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी. हा लेखनिक अध्ययन अक्षम विद्यार्थी काय सांगतो ते समजून लिहू शकेल असा असावा.
- ३) प्रात्यक्षिक परीक्षेऐवजी त्या विद्यार्थ्यांना त्या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहुपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ४) या गटात मोडणाऱ्या अनेक विद्यार्थ्यांची कारक कौशल्ये अविकसित असतात याचा विचार करून त्यांना वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, गणकयंत्र वापरण्याची परवानगी द्यावी.
- ५) आवश्यकतेनुसार प्रौढ लेखनिक देण्यात यावा.

(८) मानसिक आजार (Mental Illness):-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते महाविद्यालय अथवा घराजवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) या विद्यार्थ्यांची परीक्षा वेगळ्या वर्गात घेण्यात यावी.
- ३) विद्यार्थी अचानक आक्रमक/हिंसक बनला तर परिस्थिती हाताळू शकेल असाच पर्यवेक्षक नेमावा.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/व्हीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(९) स्वमग्न (Autism Spectrum Disorder) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी विशेष तयार केलेले टेबल, टायपिंगमशीन, संगणक, गणकयंत्र, खुर्च्या यांची व्यवस्था करण्यात यावी.

- २) विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करून वा लिहून देण्याची परवानगी देण्यात येईल. त्यांना पूर्ण उत्तरपत्रिका किंवा उत्तरपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यास परवानगी देण्यात यावी. जर हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मधेच थकले, पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाहीत असे वाटल्यास, त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाशी संबंध नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून घेता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांने बोललेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी. हा लेखनिक ऑटिस्टिक विद्यार्थी काय सांगतो ते लिहू शकेल असा असावा.
- ३) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री वाटेल अशी व्यक्ती परीक्षा वर्गाजवळ उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना आकृत्या, नकाशे/तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देण्यात येईल. त्याचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला त्या प्रमाणात देण्यात येतील.
- ५) प्रात्यक्षिक आणि प्रकल्प परीक्षेस विद्यार्थ्यांना या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहूपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ६) मौखिक मुल्यमापनासाठी लेखीचा पर्याय असावा.
- ७) आवश्यकतेनुसार प्रौढ लेखनिक देण्यात यावा.
- ८) आवश्यकतेनुसार वाचनिक/Prompter (सूचक) देण्यात यावा.
- ९) प्रश्नाचे उत्तर अपेक्षित शब्दमर्यादेपेक्षा कमी शब्द मर्यादेत लिहिता येईल. दिर्घोत्तरी प्रश्नाची उत्तरे मुद्यांमध्ये (Key Points) लिहिता येतील. दिर्घोत्तरी प्रश्नांमध्ये मुख्य मुद्यांच्या अनुषंगाने उत्तर दिल्यास परिक्षकांनी परिक्षेतील उत्तरामध्ये थोडक्यात विषयाच्या अनुषंगाने माहिती/उत्तरे दिली आहेत का ते तपासून गुणदान करावे.
- १०) या विद्यार्थ्यांची परीक्षा वेगळ्या वर्गात घेण्यात यावी.
- ११) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास अशा विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- १२) या गटात मोडणाऱ्या अनेक विद्यार्थ्यांची कारक कौशल्य अविकसित असतात. याचा विचार करून त्यांना वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, गणकयंत्र वापरण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- १३) अनिवार्य विषयाऐवजी (सायन्स, गणित इ.) विद्यार्थ्यांला त्याला झेपेल असा विषय निवडून परीक्षा देण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(१०) स्नायुंची विकृती (Muscular Dystrophy)/ मेंदू व मज्जापेशी काठीण्य (Multiple Sclerosis) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास अशा विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.

- ३) या विद्यार्थ्यांची बैठक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी. परीक्षा विभाग प्रमुख, महाविद्यालयीन अधिकारी यांच्या परवानगीने आवश्यकता असेल तर परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/व्हीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(११) मज्जासंस्थेचे तीव्र आजार (Chronic Neurological Conditions) :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास अशा तर विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) या विद्यार्थ्यांची बैठक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी. परीक्षा विभाग प्रमुख, महाविद्यालयीन अधिकारी यांच्या परवानगीने आवश्यकता असेल तर परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/व्हीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(१२) अध्ययन अक्षम (Specific Learning Disabilities) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) विद्यार्थ्यांना आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. न काढण्यासाठी सवलत देण्यात यावी. सदरचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला, त्या प्रमाणात देण्यात यावेत.
- २) विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करून वा लिहून देण्याची परवानगी देण्यात येईल. त्यांना पूर्ण उत्तरपत्रिका किंवा उत्तरपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यास परवानगी देण्यात येईल. जर हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मधेच थकले, पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाही असे वाटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाशी संबंध नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून घेता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांने बोललेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी. हा लेखनिक अध्ययन अक्षम विद्यार्थी काय सांगतो ते समजून लिहू शकेल असा असावा.
- ३) प्रात्यक्षिक आणि प्रकल्प परीक्षेस विद्यार्थ्यांना या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहूपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ४) या गटात मोडणाऱ्या अनेक विद्यार्थ्यांची कारक कौशल्ये अविकसित असतात. याचा विचार करून त्यांना वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, गणकयंत्र वापरण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ५) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/व्हीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ६) आवश्यकतेनुसार प्रौढ लेखनिक देण्यात यावा.
- ७) प्रश्नाचे उत्तर अपेक्षित शब्दमर्यादेपेक्षा कमी शब्द मर्यादेत लिहिता येईल. दिर्घोत्तरी प्रश्नाची उत्तरे मुद्यांमध्ये (Key Points) लिहिता येतील. अशा दिर्घोत्तरी प्रश्नांमध्ये मुख्य मुद्यांच्या

अनुषंगाने उत्तर लिहील्यास परिक्षकांनी उत्तरामध्ये थोडक्यात विषयाच्या अनुषंगाने माहिती/उत्तरे दिली आहेत का ते तपासून गुणदान करावे.

(१३) **मेंदू व मज्जापेशी काठीण्य (Multiple Sclerosis) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-**

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास त्या विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) या विद्यार्थ्यांची बैठक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी. परीक्षा विभाग प्रमुख, महाविद्यालयीन अधिकारी यांच्या परवानगीने आवश्यकता असेल तर परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/व्हीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(१४) **भाषण (वाचा) व भाषा अक्षमत्व (Speech and Language Disability) असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-**

- १) ज्यावेळेस निबंधात्मक प्रश्न असतात अशावेळी सदर प्रश्नावर गुणदान करतांना उत्तरे मोठ्या प्रमाणात लिहिलेले आहे हे न पाहता मुख्य मुद्द्यांवर (Key Points) वर लक्ष देण्यात यावे. महाविद्यालयाने याविषयीचा पत्रव्यवहार विद्यापीठाशी करणे अत्यावश्यक आहे.
- २) विद्यार्थ्यांना आकृत्या, नकाशे/तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देण्यात यावी. त्याचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला त्या प्रमाणात देण्यात यावेत अथवा त्यासाठी पर्यायी प्रश्न विचारण्यात यावेत.
- ३) अनिवार्य विषयाऐवजी (सायन्स, गणित इ.) विद्यार्थ्यांला त्यास झेपेल असा विषय निवडून परीक्षा देण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ४) तोंडी परीक्षा लेखी स्वरूपात स्वरूपाची परवानगी देण्यात यावी.

(१५) **थॅलसेमिया (Thalassemia)/ कॅन्सर (Cancer):-**

- १) महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी विशेष तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्याची व्यवस्था करण्यात यावी. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागले तर विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) इन्फेक्शनची शक्यता लक्षात घेऊन या विद्यार्थ्यांसाठी बैठक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी व परीक्षा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना लिहावयाचे सोयीचे व्हावे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, संगणक देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करावी.

- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ६) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री वाटेल अशी व्यक्ती परीक्षा वर्गाजवळ उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ७) यापेक्षा वेगळ्या सोयी हव्या असतील तर पालक विषय शिक्षक, प्राचार्य व परीक्षा विभाग प्रमुख यांच्या समन्वयाने ठरविण्यात यावे.

(१६) हिमोफिलिया (Hemophilia):-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी विशेष तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्याची व्यवस्था करण्यात यावी. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) इन्फेक्शनची शक्यता लक्षात घेऊन या विद्यार्थ्यांसाठी बैठक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी व परीक्षा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना लिहावयाचे सोयीचे व्हावे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, संगणक देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करावी.
- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ६) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री वाटेल अशी व्यक्ती परीक्षा वर्गाजवळ उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ७) यापेक्षा वेगळ्या सोयी हव्या असतील तर पालक विषय शिक्षक, प्राचार्य व परीक्षा विभाग प्रमुख यांच्या समन्वयाने ठरविण्यात यावे.

(१७) सिकल सेल (Sickle Cell Disease):-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी विशेष तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्याची व्यवस्था करण्यात यावी. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) इन्फेक्शनची शक्यता लक्षात घेऊन या विद्यार्थ्यांसाठी बैठक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी व परीक्षा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना लिहावयाचे सोयीचे व्हावे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, संगणक देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करावी.
- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

- ६) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री वाटेल अशी व्यक्ती परीक्षा वर्गाजवळ उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ७) यापेक्षा वेगळ्या सोयी ह्या असातील तर पालक विषय शिक्षक, प्राचार्य व परीक्षा विभाग प्रमुख यांच्या समन्वयाने ठरविण्यात यावे.

(१८) **अॅसिड अॅटॅक व्हिक्टिम (Acid Attack Victim) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-**

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) शिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि वसण्यासाठी अनुकूल असे तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्चा यांची या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करण्यात यावी. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- ३) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ४) विद्यार्थ्यांना लिहावयाचे सोयीचे व्हावे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, संगणक देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करून द्यावी.
- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी द्यावी.

(१९) **पार्किंसन्स (Parkinson's Disease):-**

- १) ज्यावेळेस निबंधात्मक प्रश्न असतात अशावेळी सदर प्रश्नावर गुणदान करतांना उत्तरे मोठ्या प्रमाणात लिहिलेले आहे हे न पाहता मुख्य मुद्द्यांवर(Key Points) वर लक्ष देण्यात यावे. महाविद्यालयाने याविषयीचा पत्रव्यवहार विद्यापीठाशी करणे अत्यावश्यक आहे.
- २) विद्यार्थ्यांना आकृत्या, नकाशे/तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देण्यात यावी. त्याचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला त्या प्रमाणात देण्यात यावेत अथवा त्यासाठी पर्यायी प्रश्न विचारण्यात यावेत.
- ३) तोंडी परीक्षा लेखी स्वरूपाची परवानगी देण्यात यावी.

उपरोक्त नमुद वर्गवारीतील दिव्यांग विद्यार्थी ज्या महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेत आहे त्या महाविद्यालयातील प्राचार्यांनी या शासन निर्णयामध्ये नमुद केलेल्या सर्व सवलती व सुविधा या विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना मिळतील याची दक्षता घ्यावी. सदर शासन निर्णय राज्यातील उच्च व तंत्र शिक्षण विभागातर्गत येणाऱ्या सर्व विद्यापीठे व त्यांच्या संलग्नीत असणारी सर्व महाविद्यालये तसेच राज्यशासना मार्फत विशेष कायदान्वये स्थापन करण्यात आलेल्या सर्व स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठांना लागू राहिल. सदर आदेशाची प्रभावी अंमलबजावणी होईल हे पाहण्याची जबाबदारी सर्व उपरोक्त नमुद विद्यापीठांची राहिल.

सदरहू शासन निर्णयाची तात्काळ प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यात येत आहे.

सादर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१७०३०४१३१६२५२३०८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सिध्दार्थ खरात)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. मंत्री, उच्च व तंत्रशिक्षण यांचे विशेष कार्य अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. राज्यमंत्री, उच्च व तंत्रशिक्षण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. अप्पर मुख्य सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
६. सर्व अकृषी विद्यापीठांचे कुलगुरु / कुलसचिव.
७. राज्यातील सर्व स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठांचे कुलगुरु / कुलसचिव.
८. सर्व संचालक, उच्च व तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य.
९. उप सचिव, (विशि) (मशि) (तांशि) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
१०. निवड नस्ती- विशि-३.

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, माढा

तालुका-माढा, जिल्हा-सोलापूर

दिव्यांगांना ग्रंथालय सुविधा

अहवाल

महाविद्यालयाने दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी विविध ग्रंथालयीन सेवा-सुविधा पुरविलेल्या आहेत.

रॅम्प सुविधा

ग्रंथालयापर्यंत पोहोचण्यासाठी रॅम्पची सुविधा असून महाविद्यालयाचा अशा व्यक्तींसाठी कांही व्हीलचेअर्स उपलब्ध करून देण्याचा मानस आहे.

दिव्यांगांसाठी स्वतंत्र ग्रंथालय विभाग

महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयामध्ये दिव्यांग व्यक्तींसाठी स्वतंत्र विभाग असून अशा विद्यार्थ्यांना आवश्यकतेनुसार पुस्तके, नियतकालिके व इतर प्रकारचे वाचनसाहित्य उपलब्ध करून दिले जाते.

अंध विद्यार्थ्यांसाठी सुविधा

१. अंध विद्यार्थ्यांना www.Blindbooks.in संकेतस्थळावरून ब्रेल लिपीतील वाचनसाहित्य त्यांच्या मागणीनुसार उपलब्ध करून दिले जाते.

२. **Non Visual Desktop Access (NVDA)** हे १००% सुरक्षित विनाशुल्क ओपन सोर्स सॉफ्टवेअर अंध व्यक्तींना संगणक हाताळण्यास उपयुक्त असून याच्या सहाय्याने संगणकाच्या स्क्रीनवरील माहिती ऐकता येऊ शकते. हे स्क्रीन रीडर सॉफ्टवेअर डाऊनलोड करून ग्रंथालयामध्ये दिव्यांगांना उपलब्ध करून दिले आहे.

दिव्यांग पुस्तकपेढी योजना

दिव्यांग विद्यार्थ्यांना प्रत्येक सत्रामध्ये त्यांना आवश्यक असणारी पुस्तके बूक-बँक योजने अंतर्गत मोफत दिली जातात. सत्र समाप्तीनंतर त्यांना ती परत करावी लागतात. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ व २०१९-२० मध्ये श्री वाकडे रत्नदीप राहू या दिव्यांग विद्यार्थ्यांस पुस्तके देण्यात आली.

दिव्यांगासाठी ई-संसाधने/e-resources

दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी महाविद्यालयाच्या **NRC centre** मध्ये इंटरनेट कनेक्टिव्हिटी सुविधेसह संगणक ठेवण्यात आले आहेत. त्यांना हवी ती ई-पुस्तके, ई-नियतकालिके व इतर वाचन साहित्य विविध संकेतस्थळावरून ऑनलाइन अॅक्सेस करता येते. विद्यार्थ्यांना N-LIST प्रोग्रामचेही सदस्यत्व

दिले आहे. त्यांना दिलेल्या यूजर नेम व पासवर्डचा वापर करून e-resources अॅक्सेस करता येतात.

ग्रंथालय संकेतस्थळ

'<https://madhacollegelibrary.wordpress.com>' हे ग्रंथालयाचे संकेतस्थळ असून मेन पेजवर दिव्यांग वाचकांसाठी विविध लिंक्स उपलब्ध करून दिल्या आहेत. Viz. Online Public Access Catalogue(OPAC), Book Suggestion Form, Rayat Knowledge Bank, University Result Link, e-resources सदराखाली UGC INFLIBNET N-LIST Resources, Freely Available Open Access Resources on INTERNET, NDL Resources, E-PG Pathshala मधील ई-बुक्स व ई-नियतकालिके इत्यादि. या लिंक्सचा वापर करून दिव्यांग विद्यार्थी घर बसल्या ग्रंथालयातील वाचन साहित्य त्याचबरोबर ऑनलाइन ई-रिसोर्सेस आपल्या PC/अण्ड्रोइड भ्रमणध्वनीद्वारे अॅक्सेस करू शकतात.

दिव्यांगासाठी ग्रंथालयीन सेवा

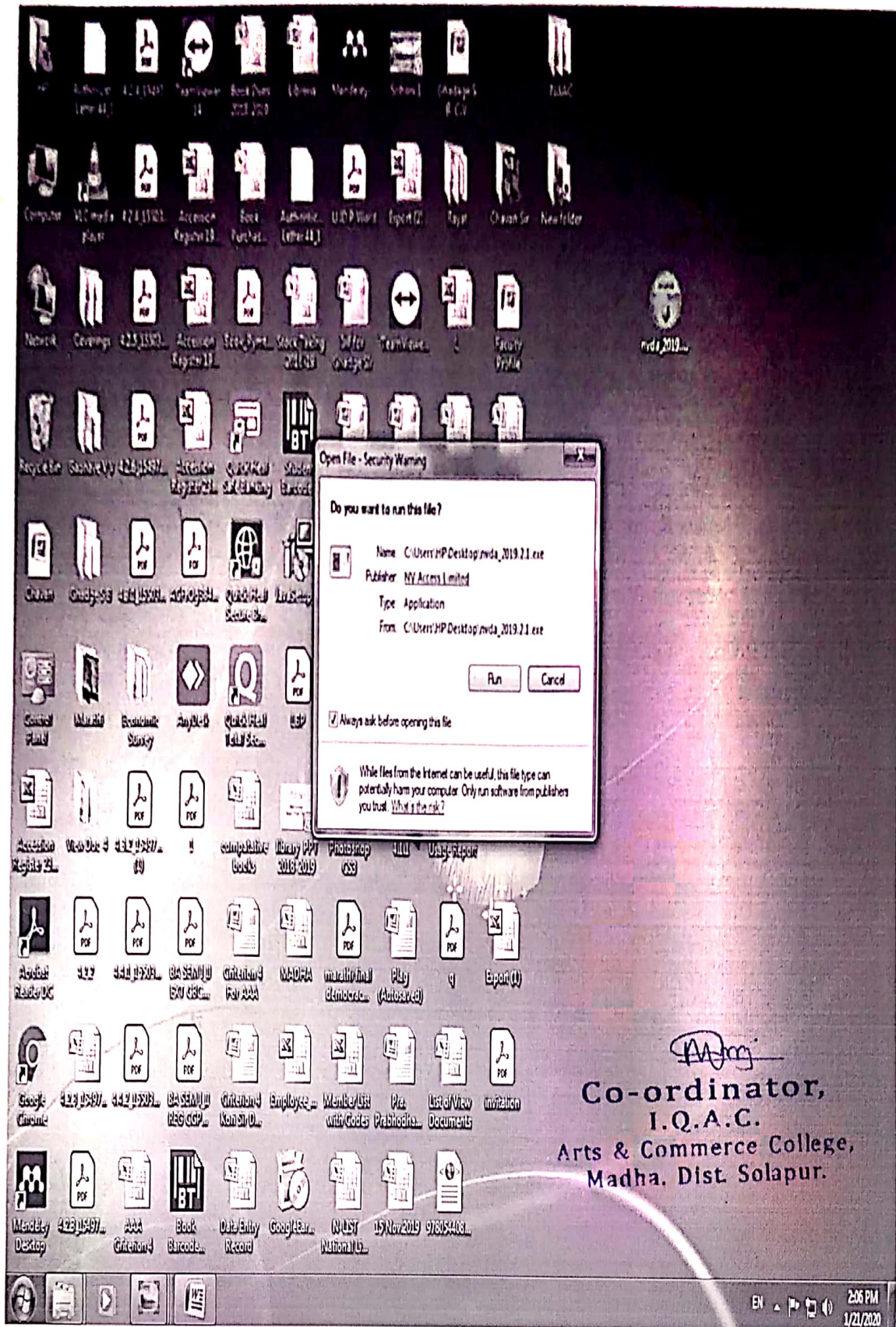
दिव्यांग विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयीन कर्मचाऱ्यांमार्फत पारंपारिक संदर्भ सेवा, माहिती सेवा, ई-मेल संदर्भ सेवा, m-learning इत्यादि सेवा पुरविल्या जातात.

Co-ordinator,
I.Q.A.C.
Arts & Commerce College,
Madha, Dist. Solapur.

Principal,
Arts & Commerce College
Madha, Dist. Solapur

AAJ
Co-ordinator,
I.Q.A.C.
Arts & Commerce College,
Madha, Dist. Solapur.

→ Screenshot of "NVDA"

Software for Visually Disabled students

Rayat Shikshan Sanstha's

Arts and Commerce College, Madha

RAMPS FOR EASY ACCESS TO CLASSROOMS

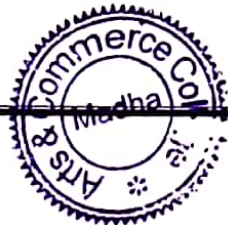
Software for visually disabled persons:

1. NVDA- Non Visual Desktop Access.

IAA Raj

**Co-ordinator,
I.A.A.G.**

**Arts & Commerce College
Madha. Dist. Solapur.**

[Signature]

**Principal,
Arts & Commerce College
Madha. Dist. Solapur**

**2500 SCHOLARSHIPS
For
STUDENTS WITH DISABILITIES**

www.socialjustice.nic.in
nhfdc.nic.in

www.

National Handicapped Finance & Development Corporation (NHFDc) for and on behalf of Dept. of Empowerment of Persons with Disabilities, Ministry of Social Justice & Empowerment, Govt. of India, invites applications from Students with Disabilities for award of Scholarships under the Scholarship Scheme (Trust Fund) :-

Under this scheme, 2500 Scholarships will be awarded to eligible students with disabilities for **Degree**

and **Post Graduate level professional and technical courses** from recognized institutions in India. 30% scholarships will be reserved for girls, which will be transferable to male students in case of non-availability of female candidates.

Scholarships will be awarded on quarterly basis for the applications received in preceding quarter. *Under this scheme, an advance copy of application should also be submitted online (www.nhfdc.nic.in) by the candidate.*

Reimbursement of Non-Refundable fees restricted to the limit of fee of similar courses in Government/

Government -aided institutions. Maintenance allowance will be paid to the students for 10 months @ Rs. 2500/ per month for Professional Graduate Courses and Rs.3000/- per month for Professional Post- Graduate Courses in one academic year.

Books/Stationery allowance will be paid to students pursuing Professional Graduate Courses @ Rs.6,000/ per annum and Rs.10,000/- per annum for pursuing Professional Post-Graduate Courses.

Differently-abled students in addition will be provided financial assistance for purchase of aids & appliances (only once during life time).

Monthly income of the beneficiary /parent or guardian should not be more than Rs.25,000/- (Rs. 3.00 Lakh p.a.) from all sources. Family income includes income of parent/guardian.

A Scholarship holder under this scheme will not avail any other scholarship/ stipend for pursuing the course.

璜

How to apply: - The applicant has to apply online (www.nhfdc.nic.in) and printed copy of the online filled application duly recommended by the Head of the Institution, where they are studying should reach to: **National Handicapped Finance and Development Corporation (NHFDc), Unit No.-11 & 12, Ground Floor, DLF Prime Tower F-79 & 80, Okhala Phase-I, Near Tekhand Village New Delhi-110020.** It is to be noted that without a hard copy of application, a candidate's application in soft copy will not be entertained. Applicants may apply any time in **each academic year** from 1st July to 30th June for scholarship under this scheme.

璜

List of the enclosures along with the hard copy of the application:

- (i) Academic record – attested copies of relevant certificates/mark sheets for the qualifying examination.
- (ii) Proof of annual income - Proof of income shall include last salary slip of parent/guardian, acknowledgement of income tax/ income certificate from revenue official/Gazetted officer/public representative e.g. MP, MLA, MLC, Panchayat officials etc;
- (iii) Attested copy of Disability certificate;
- (iv) Course fee receipt (if any), duly paid during the academic session and countersigned by the authorized signatory of the institution;

(v) Receipt/Invoice of eligible assistive devices duly countersigned by the authorized signatory of the institution;

(vi) In case of continuation of scholarship in a succeeding year, attached attested copy of the mark sheets of the preceding year.

(vii) Copy of the pass book of saving bank account and cancelled cheque.

(viii) Copy of Aadhar Card & Bonafide Certificate issued by College/ Institute/University.

璦

Telephone

For further details, Please visit website of NHFDC "www.nhfdc.nic.in" or contact: NHFDC at

Nos. 011 - 45803730, 45088638 Fax no. 011 - 45088636, E-mail: nhfdctf@gmail.com

F. No. NHF/2/22/SCH/TF/ADVT/2016

Dated: 20.09.2017

Sir/Madam,

Sub: 2500 Scholarships for the Students with Disabilities.

As you are aware that National Handicapped Finance and Development Corporation (NHFDC) is implementing the scheme of Scholarship Trust Fund for and on behalf of Ministry of Social Justice & Empowerment, Govt. of India for the students with disabilities. Under these schemes, 2500 new scholarships are provided every year for pursuing Degree and Post Graduate level professional or technical courses.

Under this scheme, 2500 Scholarships are provided to eligible differently-abled students for *Degree and Post Graduate level professional and technical courses* from recognized institutions in India. The students may apply online (www.nhfdc.nic.in) any time in academic year from July 1st, 2017 to June 30th, 2018 and submit hard copy of the application duly recommended by head of the institution/college along with attested copy of requisite documents. The Scholarship amount comprises course fees, maintenance allowance, books & stationary allowance and aids & appliances of student.

The detail of scheme is available on the website of NHFDC www.nhfdc.nic.in. The copy of advertisement enclosed at Annexure-I.

I would, therefore, request you to kindly issue necessary instructions to the offices/colleges/institutions under your jurisdiction to give wider publicity to the scholarship scheme (Trust Fund) for the benefit of students with disabilities. You may also consider providing a link on the websites of your department/organization/other departments to the above mentioned website of NHFDC.

With Regards,

Yours sincerely,

(Shankar Sharma)
Assistant Manager (Proj.)

सोलापूर विद्यापीठ

पीजीबीयूटीआर विभाग
सोलापूर पुणे महामार्ग, केगाव,
सोलापूर - ४१३ २५५ (महाराष्ट्र)
संपीक्रीकस-०२१७-२७४४७७८ (११ लाईन्स)
विस्तृत क्र. १२४, १२५, ११२
फॅक्स नं. ०२१७-२७४४७७०
संकेतस्थळ : <http://su.digitaluniversity.ac>
ई-मेल : bcudp@butr@sus.ac.in/bcud@sus.ac.in

NACC Accredited-2015
* B* Grade (CGPA 1.62)

SOLAPUR UNIVERSITY

PGBUTR Section
Solapur-Pune National Highway, Kegaon,
Solapur - 413 255 (Maharashtra)
EPABX No. 0217-2744778 (11 lines)
Ext. No. 124, 125, 162
Fax No. 0217-2744770
Web Site :
<http://su.digitaluniversity.ac/www.sus.ac.in>
Email ID: bcudp@butr@sus.ac.in/bcud@sus.ac.in

Ref. No. : SUS/PGBUTR/2017/8336

Date: 24 OCT 2017

To,

Principals/Directors,

All Affiliated Colleges and University Schools,

Solapur University, Solapur

Sub :- 2500 Scholarships for the Students with Disabilities.

Ref.:-F.No.NHF/2/22/SCH/TF/ADVT/2016, Dated- 20/09/2017.

Sir/Madam,

I am forwarding the letter attached herewith for your information & further necessary action.

Thanking you

Yours Faithfully

(Prof. Dr. V. B. Patil)
Additional Charge,
PGBUTR Section

University Grants Commission
35, Feroze Shah Road
New Delhi

F. No. 6-3/2016(SCT)

March, 2016

To,

25 APR 2016

The Registrar,

Solapur University
Solapur University, Solapur
Solapur Pune National Highway
Kegaon, Solapur-413255
(Maharashtra)

Subject:- Regarding scheme of implementation of Persons with Disabilities Act (SIDPA).

Sir

As you are aware, that Ministry of Social Justice and Empowerment, Department of Empowerment of Persons with Disabilities, New Delhi has been implementing the scheme for implementation of Persons with Disabilities Act, 1995 (SIDPA) for providing financial assistance for undertaking various activities outlined in the PwD Act. The PwD Act, 1995, endorses the rights of Persons with Disabilities for access to education, vocational training, employment, public transport, built environment, information and communication and upholds their independence and dignity. The guideline of the Scheme are available on the website www.disabilityaffairs.gov.in.

Yours faithfully,

Madhu Mehra
(Madhu Mehra)
Under Secretary

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
सोलापूर - पुणे महामार्ग, केगांव,
सोलापूर - ४१३ २५५ (महाराष्ट्र राज्य)
website: <http://su.digitaluniversity.ac>
Fax : ९१-०२१७-२७४४७७७

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR
Solapur- Pune National Highway,
Kegaon,
Solapur - 413 255 (Maharashtra)
EPABX: 0217-2744763, 66,67 Ext-
122
Email : bcudsu@gmail.com

Ref. No. : SUS/BCUD/AFFI/ 4908

Date:

To,
The Principal/Director,
All affiliated Colleges.

25 MAY 2016

Sub: Regarding scheme of Implementation of Persons with Disabilities Act (SIDPA).

Ref: F.No. 6-3/2016 (SCT)

Sir/Madam,

I am forwarding here with the above referred letter for your information & further necessary action.

Yours Faithfully,

Assit. Registrar
Assit. Registrar
Board of College & University Development

सोलापूर विद्यापीठ

परीक्षा विभाग

सोलापूर पुणे राष्ट्रीय महामार्ग, केगाव,

सोलापूर - ४१३ २५५

इंपोएबीक्स - ०२१७-२७४४७७०/१/६३/६६/७१/७२/७३/७४/७५/७६/७७/७८/७९

फॅक्स नं. - ०२१७-२७४४७७०

संकेतस्थळ: <http://su.digitaluniversity.ac/www.sus.ac.in>

ई-मेल: coe@sus.ac.in

सोलापूर विद्यापीठ
॥ विद्याया साधना ॥
NAAC Accredited-2015
'B' Grade (CGPA 2.62)

Solapur University

Examination Section

Solapur-Pune National Highway, Kegaon,

Solapur-413 255

EPABX No.0217- 2744760/61/63/66/71/72/73/74/74/79

Fax No.0217-2744770

Web Site <http://su.digitaluniversity.ac/www.sus.ac.in>

email id: coe@sus.ac.in

संदर्भ क्र. सोविंसो/परीक्षा/२०१७/७७६६

दिनांक २० जून २०१७
20 JUN 2017

प्रति,

१) मा.प्राचार्य/मा.संचालक,

सर्व संलग्नीत महाविद्यालये/संस्था,

२) मा.संचालक,

सर्व शैक्षणिक संकुले

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.

विषय : दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सहानुभूतीपूर्वक वागणूक देणेबाबत.

संदर्भ : १.विद्यापीठाचे पत्र क्र.SUS/EXAM/२०१६-१७/५३२ दि.१८/०३/२०१७.

२.महाराष्ट्र शासन उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग शासन निर्णय क्र.संकीर्ण/२०१६/प्र.क्र.३०२/विशि-३
दि.०४ मार्च, २०१७.

महोदय,

उपरोक्त विषयास अनुसरून कळविण्यात येते की, दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये सोयी-सवलती देणेबाबत महाराष्ट्र शासनाचे धोरण असून विद्यापीठाकडून संदर्भीय पत्र क्र.१ अन्वये सर्व महाविद्यालयांना कळविण्यात आले आहे. या पत्रान्वये पुनश्च: कळविण्यात येते की, दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये आवश्यक त्या सोयी-सवलती देण्यात याव्यात. तसेच महाविद्यालयातील सर्व शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी व सर्व संबंधितांनी दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सहानुभूतीपूर्वक वागणूक द्यावी.

कळावे,

आपला विश्वासू,

संचालक,

परीक्षा व मुल्यमापन मंडळ

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर अभ्यासमंडळे विभाग

परिपत्रक

सर्व संलग्नित महाविद्यालयातील मा.प्राचार्य/प्राचार्या, संचालक/अध्यक्ष व मा.संचालक सर्व शैक्षणिक संकुले विद्यापीठ प्रांगण यांना या परिपत्रकाद्वारे कळविण्यात येते की, महाराष्ट्र शासनाच्या उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाने दि. ०४ मार्च, २०१७ रोजीच्या शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३०२ विशि-३ अन्वये अनुत्तीर्ण होणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये एकूण गुणांच्या ३% गुणांची सवलत देण्याबाबतचा निर्णय सर्व अकृषी विद्यापीठांच्या कुलगुरू/कुलसचिवांना कळविला आहे. सदर शासन निर्णयानुसार विद्यापीठ स्तरावर कार्यवाही करण्यास परीक्षा व मूल्यमापन मंडळाने दि.३०/०३/२०१७ रोजीच्या बैठकीमध्ये मान्यता दिली आहे.

त्यानुसार आपणास कळविण्यात येते की, आपल्या महाविद्यालयातील/संकुलातील दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या बाबतचा ३% गुणांच्या सवलतीचा परिपूर्ण प्रस्ताव परीक्षा विभागाकडे त्वरीत सादर करावेत.

उपरोक्त परिपत्रक आपल्या महाविद्यालयातील /संकुलातील संबंधित अध्यापक, विद्यार्थी व इतर संबंधितांच्या निदर्शनास आणून द्यावे, ही विनंती.

Bshwane

प्र.कुलसचिव

संदर्भ : सोधिसो/अमंवि/२०१७/ 6224

दिनांक: 24 AUG 2017

प्रत माहिती व पुढील योग्य त्या कार्यवाहीस्तव :

१. मा. कुलगुरू कार्यालय, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.
२. मा. कुलसचिव कार्यालय, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.
३. मा. संचालक, बी.सी.यु.डी., सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.
४. मा. संचालक, परीक्षा व मूल्यमापन, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.

सोलापूर विद्यापीठ

परिक्षा विभाग

सोलापूर पुणे राष्ट्रीय महामार्ग, केगाव,

सोलापूर - ४१३ २५५

इंग्रजीतर्फे - ०२१७-२७४४७७७

फोन नं. - ०२१७-२७४४७७७

संकेतस्थळ: <http://su.digitaluniversity.ac.in>

ई-मेल: exm@su.ac.in

Solapur University

Examination Section

Solapur-Pune National Highway, Kegaon,
Solapur-413 255

EPABX No. 0217-2744760/61/63/66/11/12/13/14/15/16/17

Fax No. 0217-2744770

Web site <http://su.digitaluniversity.ac.in>

email id: exm@su.ac.in

Ref No. SUS EXAM/2017-18 2785

पति,

Date:

8 NOV 2017

१. मा. प्राचार्य/प्राचार्या/संचालक,
सोलापूर विद्यापीठाशी सोलापूर सार्व महाविद्यालयाचे व मान्यताप्राप्त परिरोरथा.
२. मा. संचालक,
सार्व शैक्षणिक संकुले, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.

विषय : उच्च शिक्षण घेणा-या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये सोयी-सवलती देणेबाबत.

संदर्भ : १. महाराष्ट्र शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३०२/विशी-३ दि. ४ मार्च २०१७.

२. विद्यापीठाचे पत्र क्र. सोविरा/परीक्षा/२०१७/१४६६ दि. २० जून २०१७.

महोदय,

उपरोक्त विषयास अनुसरून कळविण्यात येते की, संदर्भ क्र.१ अन्वये महाराष्ट्र शासनाने उच्च शिक्षण घेणा-या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये सोयी-सवलती देणेबाबतचा शासन निर्णय निर्गमित केलेला आहे. त्यास अनुसरून संदर्भ क्र.२ च्या पत्रान्वये महाविद्यालयातील सार्व संबधीतानी दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सहानुभूतीपूर्वक चाणूक घ्यावी तसेच परीक्षेमध्ये आवश्यक त्या सोयी-सवलती देण्यात याव्यात असे विद्यापीठाकडून कळविण्यात आले आहे. सध्या महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेणा-या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये वेळ वाढवून देणेबाबत/लेखानिक देणेबाबत चे पत्र संबधीत महाविद्यालयाकडून विद्यापीठाकडे पाठवले जाताना व विद्यापीठाकडून त्यास मान्यतेचे पत्र देण्यात येते.

संदर्भात शासन निर्णयातील पृष्ठ क्र.२ भूदद् क्र.१ (उ) मधील तरतुदीच्या अनुषंगाने संबधीत महाविद्यालयाकडून महाविद्यालयीन स्तरावर दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये वेळ वाढवून देणेबाबत/लेखानिक देणेबाबत ची कार्यवाही केली तर संबधीत दिव्यांग विद्यार्थी व महाविद्यालयाच्या दृष्टीने सुलभ होईल.

घरील सार्व बाबींचा विचार करून आदेशान्वये कळविण्यात येते की, यापुढे दिव्यांग विद्यार्थ्यांना परीक्षेमध्ये वेळ वाढवून देणेबाबत/लेखानिक देणेबाबतचे अर्ज विद्यापीठाकडे न पाठवता प्राचार्य/संचालक यांनी महाविद्यालयीन स्तरावर संदर्भ क्र.१ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे कार्यवाही करावी व अशा दिव्यांग विद्यार्थ्यांना दिलेल्या पत्राची एक प्रत विद्यापीठाकडे पाठवावी. तसेच शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्यानुसार दिव्यांग विद्यार्थ्यांना आवश्यक त्या सोयी सवलती उपलब्ध करून दिल्या जातील याची दक्षता घ्यावी.

दिव्यांग विद्यार्थ्यांना वेळ वाढवून देणेबाबत/लेखानिक देणेबाबतची सवलत मिळणेसाठी संबधीत महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांनी सोबत जोडलेल्या नमुन्याप्रमाणे वरिष्ठ पर्यवेक्षक यांचे नावे पत्र द्यावे. सवलतीचे पत्र देत असताना प्रामुख्याने खालील बाबी विचारात घ्याव्यात.

१. विद्यार्थ्यांकडे अंपगत्वाचे शासकीय रुग्णालयाचे (Govt Hospital) प्रमाणपत्र असावे.
२. अंपगत्वाचे प्रमाण ४०% किंवा त्यापेक्षा जास्त असावे.
३. परीक्षेसाठी विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य/संचालक यांचे पूर्व परवानगीने लेखानिक घेता येईल. मात्र लेखानिकाची व्ययस्था पालकांनी महाविद्यालयाचे सहकार्याने करावी अन्यथा शक्य झाल्यास महाविद्यालयाने लेखानिकांनी यादी ठेवावी व या यादीतून लेखानिक देण्यात यावा.
४. संदर्भात शासन निर्णयात नमूद केल्याप्रमाणे सर्व दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सोयी सुविधा उपलब्ध करून घ्याव्यात. महाविद्यालयाचे प्राचार्य/संचालक यांनी घरील बाबींचा विचार घेवून सोबत जोडलेल्या नमुन्याप्रमाणे पत्र निर्गमित करावे. सुलभ संदर्भासाठी संदर्भात शासन निर्णय या पत्रासोबत उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

संदर पत्र व संदर्भात शासन निर्णय विद्यापीठाच्या <http://su.digitaluniversity.ac> या संकेतस्थळावरही उपलब्ध आहे.

कळावे,

आपला विश्वासू,

संचालक,

परीक्षा व मूल्यमापन मंडळ

सोबत : वरीलप्रमाणे.

दिव्यंग विद्यार्थ्यांना वेळ वाढवून द्यावयाच्या पत्राचा नमुना

महप्रविद्यालयाचे नांव :

संदर्भ क्रं.

दिनांक :

प्रति,

अंतर्गत वरिष्ठ पर्यवेक्षक,

-----परीक्षा (बी.ए./बी.कॉम..... ई.)

ऑक्टो/नोव्हें २०१ /मार्च/एप्रिल २०१

-----महाविद्यालय (परीक्षा केंद्र)

विषय: दिव्यंग विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी वेळ वाढवून देणेबाबत..

संदर्भ:१.) ----- या विद्यार्थ्यांचा दि. / / रोजीचा अर्ज...

२) शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र.३०२/विशि-३ ,दिनांक ४/३/२०१७.

महोदय,

संदर्भिय अर्ज क्र.-१ च्या अनुषंगाने ऑक्टो/नोव्हें २०१ /मार्च/एप्रिल २०१ मध्ये संपन्न होणा-या -----सत्र
---- परीक्षेसाठी -----या विद्यार्थ्यांने वेळ वाढवून देण्यास परवानगी मिळावी म्हणून
विनंती अर्ज केला आहे.

त्या अनुषंगाने संदर्भिय शासन निर्णयातील मुद्दा क्र.१ (ब) नुसार खालील परीक्षार्थीस त्याच्या नावासमोर नमुद
केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या परीक्षेची प्रश्नपत्रिका सोडविण्यासाठी प्रति तास २० मिनिटे याप्रमाणे अधिकचा वेळ
वाढवून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

अ. क्र.	विद्यार्थ्यांचे नांव	पी.आर.एन क्र. PRN No.	परीक्षा/अभ्यासक्रम	दिव्यंगाचा तपशील

प्राचार्य

प्रत माहितीस्तव :

१. मा.संचालक, परीक्षा व मूल्यमापन मंडळ, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर.